

LUKUVIHJE

MINNA RUCKENSTEIN
Lapsuus ja talous.
Helsinki: Gaudeamus, 2013. 183 s.

MARI KANGASNIEMI
Erikoistutkija
PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS
mari.kangasniemi@labour.fi

Minna Ruckensteinin teoksen kansitekstissä luvataan, että se valottaa ”lasten taloudellisen toiminnan ja kuluttamisen moniulotteisuutta”. Johdannossa kirjoittaja lupaa kertoa tutkimuksista, joiden ”päämääränä on tavanomaisten lapsuutta ja taloutta koskevien näkemysten purkaminen”. Kuitenkin ”vallitsevat näkemykset” ja useita kertoja toistuva termi ”talousajattelu”, joita teoksessa pyritään kyseenalaistamaan, jäävät osin varsin heikosti määritellyksi.

Välillä Ruckensteinin teksti tuntuu lähinnä heijastavan niitä yleisiä harhakäsityksiä, että taloudesta puhuvat ihmiset pitävät vain rahaa ja talouskasvua tärkeänä ja että hyödyn maksimointi ihmisen toiminnan motiivina jotenkin sulkisi pois sen, että ihmiset arvottavat muutakin kuin materiaa. Markkinatalous ja yritysten kilpailukaan tuskin johtaa ainoastaan ihmisten kurjistumiseen, edes kehitysmaissa, kuten kirjassa annetaan ymmärtää. Altruismi, lahjasuhteet sekä vaihdanta muulla kuin rahalla itse asi-

assa sopivat aivan hyvin modernin taloustieteenkin viitekehikkoon, eikä niiden olemassaolon toteaminen ihmisten keskuudessa ole sinänsä mitään uutta ja mullistavaa. Lasten taloudellisen toiminnan tutkiminen lienee kieltämättä jäänyt vähemmälle, lukuun ottamatta ehkä lapsityö-aiheista tutkimusta.

Ruckensteinin siteeraamat tutkimukset ovat pääosin etnografisia, eli perustuvat kenttätöissä tehtyyn havainnointiin, joka voi parhaimmillaan tuottaa oivaltavia ja kiehtovia huomioita. Ruckenstein rehellisesti myös toteaa, että etnografisella tutkimuksella ei voida samalla tavalla muodostaa suosituksia tai päätelmiä kuin tilastollisella. Toisaalta ehkä sen takia teos jää sekavantuntuiseksi kokonaisuudeksi huomioita lapsista eri puolilta maailmaa ja hyvin erilaisissa viitekehikissä, vailla mitään yhteistä mittatikkua. Siitä on vaikea löytää punaista lankaa ja se tuntuu usein ristiriitaiselta. Olisiko kuitenkin ollut viisaampaa jotenkin rajata tulokulmaa ja piententää referoitavien tutkimusten määrää?

Parhaimmillaan teos on kuvatessaan lapsuusnäkemysten muuttumista ja sitä, että suhtautuminen lapsiin on muuttunut hoivaavammaksi. Harvat itsestäänselvyystenä pitämämme arvot ja käsitykset lapsista ja heidän roolistaan ovat historian valossa mitenkään absoluuttisia. Tosin, lapsikuvan muutokseen lienee vaikuttanut joiltakin osin myös tieteen kehitys: osa muutoksesta lienee perusteltua siltä osin, että tiedämme yksinkertaisesti enemmän ihmisen kehityksestä ja tuottavuuden kasvu on myös mahdollistanut sen, että osa ihmisistä eli lapset omistautuvat ennen kaikkea koulunkäynnille ja vapaa-ajalle. Tämä on perusteltua tasavaroisuuden kannalta, siksikin, että koulutus on tärkein tie sosiaaliseen liikkuvuuteen. Koulutuksella on myös tutkitusti yhteys monenlaisiin hyvinvointia kasvattaviin seikkoihin.

Ruckenstein toteaa, että lapsityövoimasta puhuttaessa keskitytään uhkakuviin ja että työnteko voi olla myös lapsen oikeus. Ei ole kuitenkaan mitenkään selvää, että taloudellinen tasa-arvo yleisesti ottaen lisääntyisi, jos Ruckensteinin maailma lapsen taloudellinen itsenäisyys työnteon kautta kasvaisi muuallakin kuin kehitysmaissa. Koulutettujen vanhempien lapsilla olisi mahdollisuus vaativampien tehtävien kautta parempiin ansioihin, ja varattomien kotien lasten tarve palkkatyöhön työnteon kautta mutta koulutuksen kustannuksella vahvistaisi helposti koulutuksen ja sen puutteen periytyvyyttä. Ruckenstein puhuu eriarvoisuudesta negatiiviseen sävyyn, joten oletettavasti tällainen kehitys ei hänenkään mielestään olisi toivottavaa.

Ruckensteinin oma tutkimus jää pitkälti lukijalle vyöryttävän lähdeviitatus materiaalin jalkoihin. Ehkä syystäkin: ainakaan pääasiassa omaksi huvikseen lukevalle helsinkiläislasten keräilyharrastukset tai Habbo-hotellin pelaaminen eivät yllä aivan samalle kiinnostavuuden tasolle kuin urakeskeisten lontoolaisiäntien lastenkasvatusvisiot, kurjistuneen amerikkalaislähiön sosiaalis-taloudelliset kuviot tai Ho Chi Minh City kaatopäällä työskentelevien lasten elämä.

Hämmäntävintä kirjassa ovat kuitenkin lopussa esitetyt johtopäätökset. Luokiteltuaan ja yleistettyään aikuisten ja lasten tekoja ja niiden oletettuja motiiveja 150 sivun verran, kirjoittaja toteaa kuitenkin, että lapsuus ei ole mitään yhtä tai yhtenäistä vaan kaikkiin lapsuutta koskeviin yleistyksiin tulee suhtautua varauksellisesti (sama oletettavasti pätee aikuisiin). Tämä on tietysti ihailtavan avarakatseinen toteamus. Herää kuitenkin kysymys, mikä rooli tieteellä ja tutkimuksella ylipäänsä on, jos mitään ei voida yleistää. Perinpohjaisinkaan etnografinen tutkimus tuskin kartoittaa kaikkien maailman lasten elinpiiriä. ■